

ЗМІСТ

У ГЛИБ ВІКІВ

- Тимів І.** Турецько-татарський похід у Галицьку землю в 1676 р.: облога Станіслава 3
Ігнатенко І. Чернігівщина в Лівонській війні 17
Сидорчук Т. Українські землі на початку XVIII століття в картографічному та історико-географічному дослідженні офіцера війська Карла XII Філіппа Йоганна фон Штраленберга . 33
Філіпова Г., Горькова А. Козацько-старшинська опозиція князю О. Меншикову в Стародубському полку 40

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

- Фурсова Ю.** До питання дослідження садиби гетьмана Кирила Розумовського в Батурині на вулиці Київській (на матеріалах ЦДІАК України, м. Київ) 47
Сергєєв С. Відбудова споруд та приміщень Чернігівського історичного крайархіаву в 40–50-х рр. XX ст. 51

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

- Шумило С.** «Сіверський архієпископ» та опальний митрополит Ісайя (Копинський) як натхненник козацьких повстань та чернечого відродження в Україні у XVII ст. 58
Шуміло В. Фальсифікації радянських слідчих органів 1930-х років у справах духовенства Істинно-Православної Церкви 70

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

- Мицик Ю., Тарасенко І.** З нових документів до історії Сіверщини (XVII–XVIII ст.) (частина 14) 76
Березенко Б., Лукін Д. Підготовчий документ до листа-угоди між Філоном Кмітою Чорнобильським та братією монастиря святого Миколи Пустинського (1584) 119
Сповідна книга села Баби 1746 р. (підготовка до друку та вступний коментар **Дмитра Казімірова**) 122

РОЗВІДКИ

- Кривошея І.** Бунчуковий товариш Федір Маркович у дзеркалі свого тестаменту 165
Назарова В. Єврейські погроми в Глухові у 1918–1919 роках . 178
Белько О. Організація лабораторних дослідів глини та поливу в гончарних навчальних закладах Полтавського губернського земства (1894–1916 рр.) 185
Миколенко Д. Поразка Болгарії у Першій світовій війні в оцінках Народно-ліберальної («стамболовістської») партії . . 197

З ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ

- Пришляк В., Гжеськов'як Р., Циганок О.** «Щасливе пророцтво», або «Прогностик щасливий»: панегірик Пилипа Орлика миргородському полковникові Данилу Апостолу. . . . 203

МЕМУАРИ. СПОГАДИ

- Соломаха С.** Революція Гідності для мене була Третім Майданом. 221

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

- Музика Ю.** Половець В.М. Половці і Київська Русь. Чернігів, 2017. 230
Демченко Т. Казімір В.А. «Правда і добра воля переможуть». Життя та діяльність Василя Дубровського в Україні (1897–1943): монографія. Харків–Чернігів, 2018. 234
Луговий О. Лильо І. Греки на території Руського воєводства у XV–XVIII ст.: монографія / Ігор Лильо. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 237

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Головний редактор

В. О. Дятлов

Заст. головного редактора

О. Б. Коваленко

Редакційна колегія

В. О. Дятлов

М. К. Бойко

О. Г. Самоїленко

А. М. Боровик

Г. В. Боряк

Є. М. Луняк

О. Б. Коваленко

О. О. Маврин

О. П. Моця

Ю. А. Мицик

А. М. Острянюк

С. О. Павленко

В. М. Половець

Г. В. Папакін

С. М. Свистович

Т. В. Чухліб

К. М. Ячменіхін

Редакційна рада

І. М. Апіфіренко

О. Я. Гранін

Г. Ю. Івакін

С. Л. Лаєвський

Д. М. Лозовий

В. В. Мельничук

П. М. Мовчан

М. О. Носко

Н. Б. Реброва

І. М. Ситий

Ю. О. Соболь

О. П. Реєнт

В. Ф. Чепурний

Випусковий редактор

О. М. Герасимчук

Журнал видається за фінансової підтримки Чернігівської облдержадміністрації.

Засновники: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка; Національна спілка краєзнавців України; Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України; Інститут історії України НАН України

Рекомендовано до друку Вченою радою Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка (протокол №9 від 24 квітня 2019 р.)

●

**ПІДГОТОВЧИЙ ДОКУМЕНТ
ДО ЛИСТА-УГОДИ МІЖ
ФІЛОНОМ КМІТОЮ ЧОРНОБИЛЬСЬКИМ
ТА БРАТІЄЮ МОНАСТІРЯ СВЯТОГО
МИКОЛИ ПУСТИНСЬКОГО (1584)**

Продовжуючи досліджувати особу сенатора Філона Кміти Чорнобильського та його діяльність як очільника Віленського братства¹, ми натрапили на ще один документ, що описує його спори в Київській землі. Лист цей зберігається в Чернігівському обласному історичному музеї².

У 1585 році Філон Кміта Чорнобильський уклав підсумкову угоду з братією монастиря святого Миколи Пустинського. Її ми публікували у виданні студії з історії Великого князівства Литовського «Ukraina Lithuania»³. А цей же документ, що зберігається в Чернігові, розкриває механізм того, як ця угода готувалася, яке було представництво сторін та як вдалося прийти до порозуміння. Оскільки письмових згадок про життя Філона Кміти не так багато, документ представляє неабияку цінність.

При публікації тексту враховано рекомендації сучасної едиційної археографії, використовувався критично-дипломатичний метод згідно з «Правилами видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції»⁴. Було збережено основні елементи графіки літер та орфографії тексту джерела, але для кращого розуміння до тексту були внесені елементи сучасної орфографії й пунктуації.

ТЕКСТ ДОКУМЕНТА

Мы полюбовные едначи зобусторон вбраные ѿ его млсти | пїна Филона Кмиты Чорнобылского воеводы смоленского | старосты вршанского а ѿ ѿца игумена манастиря | светого Николы Пустынского в Киеве ѿца Макария | и ѿ всее братии того манастиря Пустынского а мено | вите которые на тот час при ѿцу игумену были | то ест Михайло иконом Сидор дякон полатник Ивна | Золотый Иван Федорович Сѳникей Каневец Гарасимъ Черно | былецъ Максимъ Яковлевич. Я Мелентей Хребтович вла | дыка и епископъ Володимерский Берестейский и архи | мандрить печерский киевский а я Богдан Сапега кашталн | берестейский Богуфал Павша подсудок Дмитръ Елецъ писарь | врдники земские киевские Миколай Макарович Ивашен | цовича Матыс Бережецкий врдникъ брагинский застано | вили есмо межи их млстами то ест межи его млстью пїомъ | ... []* ... | его чернцовъ манастиря светого Николы Пустынского тым | вбычаем што которое право такъ зъ стороны его млсти пїна

1 *Березенко Богдан*. Очільники Віленського братства в реєстрі під час його заснування в 1584 році // *Православ'я в Україні*. Київ, 2016. С. 758-762.

2 Інвен. № Ал.864.

3 *Березенко Б., Лукін Д.* Лист-угода між Філоном Кмітою Чорнобильським та братією монастиря святого Миколи Пустинського (1585) // *Ukraina Lithuania*. – 2017. – Т. 4. – С. 220

4 *Німчук В. В.* Правила видання пам'яток, писаних українською мовою та церковнослов'янською української редакції / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського; Інститут української мови. – Ч. 1. – Київ, 1995. – 34 с.

* Щонайменше одного рядка бракує.

| воеводы яко манастира светого Николы ѿ немалого часу | за позвы точилосе межи их млстами и тепер еще недокончилосе | и на вбедве стороне доброволне перед нами полюбовными едначи | вѣдложивши на тот час вси позвы на сторону и права вшелакие | в што межи собою правне до того часу чинили то *ест* в кгрунты | села Шепелицкого и седа Демидович рокъ певный ку выеханью | принали в року пришломъ тисеча пятьсот всмьдесѣт пѣтом | мѣсѣ сентебра всмого дна водле старого календару на день роже | ства Пречыстое Богородицы руского свѣта таким вбычаем | иж его млсть пан воевода смоленский мает зъ своео стороны двохъ | приятел вывести : А втець игумен з братиею своею других двохъ | приятел на кгрунт шепелицкий перве выехавши мают приятели | зобусторон вбранные згодишисе межи их млстами помено | вать и кому што належит при той стороне зоставит такъ теж | потомъ тымъ же вбычаемъ и в Демидовичахъ застановитъ | мают : А где бы вбедве стороне зозволившысе хотели дла покою || своего вечного вѣденоу вдинъ другому з одного пустит тые ж пѣнове при | ятели которые выедуть мають то межи их млстами застановит | и тое теперешнее застановене их млсть судовне мощно утвердить | А где бы его млсть пан воевода смоленский самъ зъ своими приятelmi | на тот рокъ не стал албо зъ зуполною мощю на местце свое кого не выслал | албо теж и ставши тому постановеню досыть чинити не хотел | тогды повинен заплатити будеть заруки игумену и чернцом | четыриста коп грошей а тые приятели которыхъ игумен | и братья его светого Николы манастира Пустынского вые | дуть мают слушныхъ доводовъ выслухавши границу чернцом учи | нит и заведши подать чого вни вже вечными часы въ по | кою и вдержаню того будучи мают уживать такъ теж где бы | втець игумен Макарей и братья того манастира светого Николы | Пустынского на тот назначоный часъ зъ приятели своими не | выехали албо кого зъ зуполною мощю на тот рокъ на свое местце | не выслали албо и выехавши албо выславши в мѣсѣ тымъ полю | бовне | []** мл[с]ть пан воевода смоленский имъ вписал | вни сами подлегыши заруку четыриста копъ грошей плати | ти и выполнити повинни будут : А где бы по вномъ за | становеню тыхъ приятел которыхъ тамъ выедутъ будъ пан | воевода будъ теж втець игумен з братею своею не хотечи вного | застановеня полнити в чомъ колвекъ выступили тогды вдин | другому повинен будеть заплатити четыриста копъ грошей | а заплативши тую заруку пред се тое постановене приятелское | у каждого права вечными при мощи зуполной застати | мает : А до того часу и до померкованя приятелского которые | межи их млсти постановит мают маютсе их млсть вдин про | тиво другому заховавши до того часу справы вшелакие ку | праву належачие во впокою не чинечи ниякихъ кривдъ зупокойне | се заховати такъ яко теперъ хто чого *ест* во вживаню *ест* и | вдин другому жадныхъ позвов не мают давати под тою ж зарукою | четырмасты копъ грошей и на то дали есмо сес нашъ листь з на | шими печатми и с подписомъ рукъ нашихъ : до которого за || становеня межи нас учиненого я Макарей игумен с чернцами | братею того манастира зазволивши и при их млсти печатехъ | и свою печать до сего листу его млсти пѣну воеводе смоленскому | даного приложили и которые з нас писати умели руки свои подписали а ѿ его млсти пѣна воеводы смоленского также | намъ подписомъ власное руки его млсти данъ писанъ | у Киеве року божего нароженя тисеча пятьсотъ всмьдесѣт четвер | того мѣсѣ вктебра третего дна водле старого календару [МР].

[сім печаток]⁵

** Кінець одного рядка й початок другого втрачено.

5 Печатки Філа Кміти та Богдан Сапеги опубліковано: Ситий І. КОЗАЦЬКА УКРАЇНА: печатки, герби, знаки та емблеми кінця XVI-XVIII століть / НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського; Чернігівський обласний історичний музей ім. В. В. Тарновського. – К.: Темпора, 2017. – С. 262

Макарей игумен власная рука	Мелентей Хребтович єпископ и
Никифор сщєник	архимандры власною рукою [MP]
Иван Федоровский	Богдан Сопѣга каштелан Бер(е)стей
	скиі рукою власною [MP]
	Богуфаль Павша падсудок ки євский
	рука власн [MP]
	Дмитрь Елецъ писарь земский :
	києвський
	Mykolaj Makarowicz
	Матыс Бережец кий власна рука
	[MP]

[на звороті аркуша, коричневим атраментом:] зложенє иж на вѣханє на кгрун | шепелицкий |

Березенко Богдан Олексійович – керівник громадської організації «Балтійські студії» (Київ, Україна). У 2013–2017 роках аспірант Інституту української археології та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України.

Berezenko Bogdan Oleksiyovych – the head of the public organization «Baltic Studies» (Kyiv, Ukraine). In 2013–2017, graduate student at the Hrushevsky Institute of Ukrainian Archeography and Source Studies of the National Academy of Sciences.

Лукін Дмитро Всеволодович – провідний бібліотекар відділу рідкісних книг та рукописів Наукової бібліотеки ім. М. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Lukin Dmitry Vsevolodovich – the leading librarian in the department of rare books and manuscripts of the Scientific Library of the M. Maksymovych Kyiv National Taras Shevchenko University.

PREPARATORY DOCUMENT TO THE LETTER-AGREEMENT BETWEEN THE FILON KMITA CHRONOBILSKY AND THE BROTHERS OF THE ST. MYKOLY PUSTINSKY MONASTERY (1584)

The publication of this preparation document of agreement between Filon Kmita Chernobylsky and the Brothers of the monastery of St. Nicholas Pustinsky in 1584 gives an opportunity to better understand who Senator Filon Kmit was, how he acted, where he was, what he was interested in at the time, who were his comrades and who was around him communication.

The published document is an attempt to answer these questions. In our plans, the publication and other documents related to the work of Filon Kmita in 1584-1587 years.

Keywords: *Filon Kmita Chernobylsky, the Grand Duchy of Lithuania, Vilnius Brotherhood, the monastery of St. Nicholas Pustinsky.*